

ARAŞTIRMA / RESEARCH

**Afet Hemşireliği Alanında Son 10 Yılda Yapılan Araştırmalar:
Bibliyometrik Bir Analiz***Researches in Disaster Nursing in the Last 10 Years: A Bibliometric
Analysis*Yurdağül ERDEM¹ , Kamile KIRCA² , Sevinç POLAT³ ¹Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları A.D., Kırıkkale, Türkiye²Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği A.D., Kırıkkale, Türkiye³Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları A.D., Yozgat, Türkiye**Geliş tarihi/Received:** 09.03.2023**Kabul tarihi/Accepted:** 18.04.2023**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:****Kamile KIRCA**, Dr. Öğretim Üyesi
Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Yerleşkesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Fabrikalar Mah. İbni Sina Cade. No:12
(Arpalık Çukuru Mevki) Merkez/Kırıkkale
E-posta: kamilebst@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-7019-6107**Yurdağül ERDEM**, Prof. Dr.
ORCID: 0000-0002-9209-9890**Sevinç POLAT**, Prof. Dr.
ORCID: 0000-0001-7718-9428**Öz****Amaç:** Afet, etkilenen topluluğun yerel imkânlarla aşabileceğinin ötesinde müdahale gerektiren herhangi bir olaydır. Bu çalışma, afet hemşireliği alanında son on yılda yapılan çalışmaların eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla bir bibliyometrik analiz çalışması olarak yapılmıştır.**Gereç ve Yöntem:** Bu çalışmada afet hemşireliği alanında son on yılda (2013-2023) yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi yapılmış, toplam 617 makale incelenmiştir. Verilerin elde edilmesinde, Web of Science veri tabanından yararlanılmıştır. Web of Science veri tabanında "disaster", "disaster nursing", "disaster management" anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Verilerin analizinde VOSviewer programı kullanılmış, yıllara göre yayın sayıları, dergilere göre dağılımı, en fazla atıf alan çalışmalar, en fazla yayın yapan ülkeler, en sık kullanılan anahtar kelimeler, ortak yazarlık boyutu incelenmiştir.**Bulgular:** Araştırmada, Web of Science veri tabanında hemşirelik alanında afet konusunda en fazla doküman sayısının 2021 yılına ait olduğu ve alanda en çok yayının Elsevier'da yapıldığı görülmüştür. En üretken yazarın Jamie Ranse ve en çok atıf alan yazarın ise Leodoro Labrague olduğu belirlenmiştir. İlgili konuda en çok Sichuan Üniversitesi'nde çalışma yapılmış, ancak en çok yayın Amerika'da basılmıştır. Türkiye yayın sayısı olarak ilk on ülke arasında yedinci sırada yer almaktadır. Ortak kelime analizinde, COVID-19, afet hazırlığı, acil hazırlık, pandemi, hemşirelik eğitimi, akıl sağlığı, dayanıklılık, simülasyon kelimelerinin sık tekrar edildiği belirlenmiştir. Afet hemşireliği konusu en çok Public Health Nursing dergisinde basılmışken, en çok atıf Journal of Nursing Management dergisindeki yayınlara yapılmıştır.**Sonuç:** Sonuç olarak son on yılda afet hemşireliğine ilginin giderek arttığı belirlenmiştir. Özellikle COVID-19 pandemisinin literatürdeki etkisi dikkat çekicidir. Yapılan çalışmada afet hemşireliğine ilişkin bibliyometrik analizin araştırmacılara geniş bir çerçeve çizdiği ve alandaki eğilimleri belirleyeceği düşünülmektedir.**Anahtar Kelimeler:** Afet hemşireliği, bibliyometrik analiz, afet yönetimi.**Abstract****Objective:** A disaster is any situation that necessitates more assistance than the affected community is capable of providing through local resources. This study was conducted as a bibliometric analysis study in order to determine the trends of the studies on disaster nursing in the last decade.**Materials and Methods:** In this study, a bibliometric analysis of the studies conducted in the last ten years (2013-2023) in the field of disaster nursing was conducted, and a total of 617 articles were examined. The data were retrieved from the Web of Science database. The keywords "disaster," "disaster nursing," and "disaster management" were used to search for it in the Web of Science. The data were analyzed using the VOSviewer software program. The number of publications by year, the distribution by journals, the most cited studies, the most published countries, the most frequently used keywords, and the co-authorship dimension were all studied.**Results:** According to the study, Elsevier published the most publications in the field, and the year 2021 had the highest number of documents on disaster nursing in the Web of Science database. It was determined that Leodoro Labrague received the most citations, while Jamie Ranse was the most productive author. The majority of studies on the subject were conducted at Sichuan University, whereas the majority of publications were published in the USA. In terms of the number of publications, Turkey ranks seventh among the top 10 countries. In the common word analysis revealed that the words COVID-19, disaster preparedness, emergency preparedness, pandemic, nursing education, mental health, resilience, and simulation were often used. The majority of publications on disaster nursing were published in the journal of Public Health Nursing, but in the Journal of Nursing Management publications received the most citations.**Conclusion:** As a result, it was determined that the interest in disaster nursing has gradually increased in the last decade. In particular, the impact of the COVID-19 pandemic on the literature is remarkable. In the study, it is thought that the bibliometric analysis of disaster nursing provides a broad framework for researchers and will determine the trends in the field.**Keywords:** Disaster nursing, bibliometric analysis, disaster management.

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) afet tanımı: "Afet, normal varoluş koşullarını bozan ve etkilenen toplumun uyum sağlama kapasitesini aşan düzeyde acıya neden olan yıkıcı olaylardır (1). Doğal ve insan kaynaklı afetlerin sıklığı ve şiddeti son yıllarda dünya çapında artmaktadır (2). Fırtınalar, tsunamiler, depremler, kuraklık ve seller genellikle beklenmedik veya ani olarak meydana gelen doğal afetlerdir. Kasıtlı zarar, dikkatsizlik veya hatadan kaynaklanan insan kaynaklı felaketlerin başında ise radyoaktif madde sızıntıları, tehlikeli maddeler, biyoterörizm, patlamalar, yangınlar, salgın hastalıklar ve savaşlar gelmektedir. Her yıl milyonlarca insan afetlerden etkilenmekte ve birçoğu afetlerin etkileri nedeniyle hayatını kaybetmektedir (3). Özellikle son yıllarda yaşanan COVID-19 pandemisi gibi geniş çaplı afetlerden sonra, afetlere hazırlıklı olmanın önemi dünya çapında anlaşılmiş durumdadır. Ayrıca 1999 yılında Türkiye'de meydana gelen ve çok sayıda hasar veren Gölçük Depreminden sonra, afet yönetimi tartışılmaya başlanmıştır (4). Afetleri tamamen önlemek olanaklı olmadığından, bireylerin, kurumların ve ülkelerin afet öncesi hazırlanmaları büyük önem taşımaktadır. Hemşireler çoğu ülkede en büyük sağlık insan gücünü oluşturur ve afetlere yönelik sağlık hizmeti müdahalesinde ön saflarda yer alır (2). Bu nedenle, öngörülemeyen olayları etkili bir şekilde yönetmek için hemşireler arasında afet yetkinliği ve hazırlığı gereklidir. Türkiye'nin genellikle afet açısından riskli bir ülke olması afet hemşireliği eğitiminin önemini giderek artırmaktadır (3).

Florence Nightingale, hemşirelerin afetlere müdahalede ön saflarda oynadıkları önemli rolü dünyaya gösterdiğinden beri, halk sağlığı ve afet hemşireliği alanı kapsamını genişletmeye ve önemini tanımlamaya devam etti (5). Uluslararası Hemşireler Konseyi ve Dünya Sağlık Örgütü (ICN & WHO) tarafından 2009 yılında ortaya konan afet hemşireliğindeki temel yeterliliklere ilişkin belge, hemşireler için Afet Hemşireliği Yeterlilikleri Çerçevesindeki dört aşamaya dayanıyordu (hafifletme/önleme, hazırlıklı olma, müdahale ve iyileştirme/rehabilitasyon). ICN, son yıllarda, 2009 belgesinde belirtilen yeterliliklerin, afet hemşireliği alanında liderlik rolleri üstlenen ileri düzey uygulama veya uzman hemşirelerin gerektirdiği becerileri ele almak için yetersiz olduğunu fark etti. Bu eksikliği gidermek için ICN, 2019'da afet hemşireliği yeterliliklerinin güncellenmiş bir versiyonunu – Afet Hemşireliğindeki Temel Yeterlilikler Sürüm 2 (ICN CCDN V2.0)'yi yayınladı (6). Yeni yayınlanan sürüm sekiz alan altında düzenlenmiştir: Hazırlık ve planlama; iletişim; olay yönetim sistemleri; emniyet ve güvenlik; değerlendirme; müdahale; iyileştirme; hukuk ve etik olarak yer almaktadır (6). Alanlardaki vurgular, güncel bilgi, mesleki hazırlık ve sorumluluklar gibi yeterlilikler; öncelikler ve temel iletişim ve dokümantasyon; olay müdahalesi ve eylemler; enfeksiyon kontrolü ve kişisel koruma; triyaj ve raporlama, savunmasız grupların belirlenmesi; mevcut kaynaklarla ilk yardım ve klinik eylemler; bireylerin ve toplulukların işleyişinin yeniden başlaması; ve faydacı ilkelere göre ilgili yasalara ve etik normlara bağlılık olarak vurgulanmıştır (6,7).

Bu çalışmada afet hemşireliği alanında son on yılda yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi yapılarak eğilimlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada bibliyometrik analiz ile aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Afet hemşireliği alanında yayın yapan araştırmacıların doküman ve atıf sayılarının dağılımı nedir?
2. Afet hemşireliği alanındaki makaleler en çok hangi dergilerde yayınlanmaktadır?
3. Afet hemşireliği alanındaki araştırma makaleleri, hangi yayıncı kuruluşta ne ölçüde yer almaktadır?
4. Afet hemşireliği alanındaki araştırma makaleleri, ülkelere göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
5. Yayınların ortak yazarlık açısından yazarlara ve ülkelere dayalı ağ haritalaması nasıldır?
6. Afet hemşireliği alanındaki araştırma makalelerinde en sık tekrarlanan anahtar sözcükler nelerdir?

2. Gereç ve Yöntem

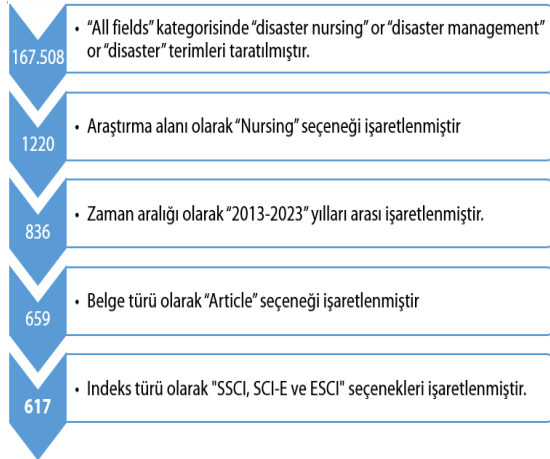
2.1. Çalışmanın Tasarımı

Akademik makalelerin sayısı birçok bilim dalında, her geçen gün artmakta ve belirli bir alana katkı sağlayan araştırmacılar ile araştırma konuları gibi önemli noktaların belirlenmesi güçleşmektedir (8). Bibliyometri, yıllar içerisinde artan sayıdaki makalenin incelenmesine ilişkin araştırmacılara fonksiyonel bir yöntem sunmaktadır. Buna ek olarak makalelerin kazandığı ivme göz önüne alındığında, belirli bir bilim alanındaki gelişimi yorumlayabilmek için bilgisayar temelli programlardan yararlanılması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ön plana çıkmaktadır (8,9). Bibliyometrik analiz, ilgili disipline, alana, konuya, ülkelere, kurumlara, yazarlara, yazarlar arası işbirliğine ilişkin veriler sunmak amacıyla, bilimsel yayın bilgilerinin istatistiksel ve matematiksel araçlarla nicel analizi olarak tanımlanabilir (10, 11). Araştırılan ilgili konuya ilişkin sezgisel veri ve modeller sağlayabilen ve araştırma konularıyla ilgili bazı önemli bilgileri keşfetmelerini kolaylaştıran bibliyometri aracılığıyla bilimsel literatür bibliyografyası görselleştirilebildiğinden (12), Web of Science (WOS) veri tabanından elde edilen veriler üzerinde nicel analizler yapılarak çalışmaların güncelliğini ve ana konularını keşfetmek amaçlanmıştır. Bu metodoloji sağlık araştırmalarında ve hemşirelik bilminde giderek daha fazla kullanılmaktadır (13-15).

2.2. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada bibliyometrik analiz için veriler, WOS'un çekirdek koleksiyonundan Social Sciences Citation Index (SSCI), Science Citation Index Expanded (SCI-E) ve Emerging Sciences Citation Index (ESCI) dahil edilerek ele alınmıştır. Çalışma için WOS veri tabanının tercih edilmesinde bazı kriterler göz önüne alınmıştır. Bunlar; WOS'un kalite standartlarının yüksek olması (16), araştırma alanı, yayın yılı ve dili, doküman türü, atıf dizini gibi kriterlere göre tarama yapılabilmesi ve verilerin indirilebilmesindeki kolaylıktır. Aynı zamanda WOS'un etki düzeyinin yüksek olması ve geniş bir coğrafyaya ilişkin veri sunmasıyla birlikte araştırmacılara, makalelerin özetleri, yazar listeleri, yazarların bağlı olduğu kurumlar ve ülkeler, referanslar, atıf sayıları ve dergilerin etki faktörlerine ilişkin temel nitelikteki meta verilere ulaşma imkanı da sağlamaktadır (17,18). Bu veri tabanının seçilme sebebi daha önce yapılmış sistematik literatür taraması çalışmalarında WOS'un bibliyometrik araştırmalar için güvenilir bir veritabanı olduğu belirtilmektedir (19-21).

Araştırmada WOS veri tabanından "Disaster Nursing", "Disaster Management", "Disaster" anahtar kelimeleri kullanılarak elde edilen verilere, 28 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır. Afet hemşireliğine ilişkin makalelere Şekil 1'de verilen arama kriterleri kullanılarak ulaşılmıştır. Tarama "All fields" kategorisinde ve 167.508 çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırma alanı olarak "Nursing" seçeneği işaretlenmiştir ve 1220 çalışmaya ulaşılmıştır. Zaman aralığı olarak "2013-2023" yılları arası işaretlenmiş ve 836 çalışma yer almıştır. Daha sonra belge türü olarak "Article" seçeneği işaretlenmiş ve 659 makaleye ulaşılmıştır. Son olarak indeks olarak SSCI, SCI-E ve ESCI işaretlenmiş ve 617 makale analiz edilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Afet Hemşireliği Alanında Yapılan Yayınları Arama Kriterleri

2.3. Verilerin Analizi

WOS veri tabanında arama kriterleri kapsamında elde edilen veriler, "tab limited file" ve "excel" dosyaları şeklinde indirilmiştir. WOS'un kendi sistemi aracılığıyla betimsel analiz, VOS-viewer 1.6.15 yazılım programı kullanılarak ise yazar, ülke, kurum ve dergilerin doküman sayısı, atıf sayısı ve toplam bağlantı kuvveti belirlenmiştir. Bununla birlikte yazarların ve ülkelerin ortak yazarlık ağ haritası, kurumların alıntı yoğunluk görseli, dergilerin alıntı ağ haritası ve anahtar kelime ağ haritası çıkarılmıştır. VOS-viewer yazılım aracı, verilere odaklı ağ haritaları oluşturmak, bu haritaları görselleştirmek için kullanılmaktadır (22).

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

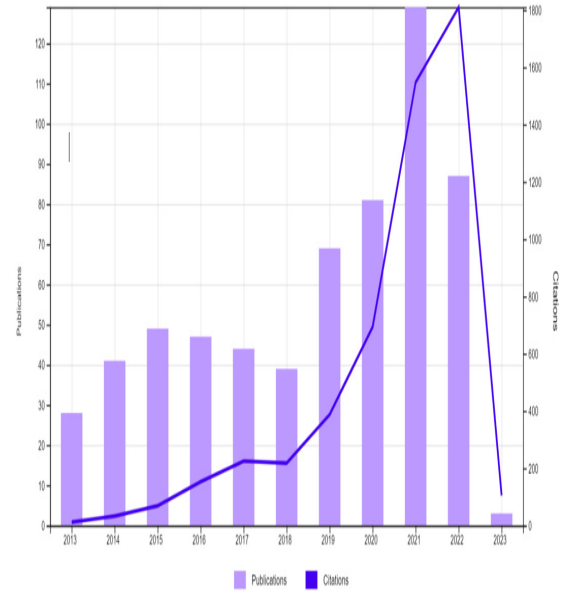
Bu çalışmada makalelerin betimsel bir analizi ve yazılım programı ile ağ haritalaması yapıldığı için etik kurul izni alınmasını gerektiren çalışmalar grubunda yer almamaktadır. Bu nedenle "Etik Kurul İzni" beyan edilmemiştir.

3. Bulgular

WOS veri tabanından elde edilen veriler bulgular bölümünde tablo ve grafikler şeklinde sunulmuştur. Elde edilen veriler Şekil 1'de yer alan arama kriterleri kapsamında sunulmuştur.

Şekil 2'de yayın ve atıf sayılarının yıllara göre dağılımı yer almaktadır. 2013 yılında yayın sayısı 28 iken atıf sayısının 12, 2014 yılında yayın sayısı 41 iken atıf sayısının 33, 2015 yılında yayın sayısı 49 iken atıf sayısının 69, 2016 yılında yayın sayısı 47 iken atıf sayısının 153, 2017 yılında yayın sayısı 44 iken atıf sayısının 225, 2018 yılında yayın sayısı 39 iken atıf sayısının 218, 2019 yılında yayın sayısı 69 iken atıf sayısının 388, 2020 yılında yayın sayısı 81 iken atıf sayısının 694, 2021 yılında yayın sayısı 129 iken atıf sayısının 1548, 2022 yılında yayın sayısı 87 iken atıf sayısının 1810, 2023 yılında ise yayın

sayısının 3 ve atıf sayısının 105 olduğu görülmüştür. Yayın sayısı 2021 yılında zirve yapmıştır. Atıf sayısının ise yıllar içerisinde dalgalanmalı bir şekilde artış gösterdiği ve 2022 yılında en yüksek düzeye ulaştığı görülmektedir.

Şekil 2. Yayın ve Atıf Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

"Hemşirelik" alanında afetlere ilişkin yıl ve belge türü kısıtlaması olmadan filtreleme yapıldığında ilk çalışmaların 1980 yılında yapıldığı belirlenmiştir. Bu çalışmalardan ilki Hargreaves tarafından kaleme alınan "Coping with Disaster"dır. Bir diğeri ise Palmer'in yazarı olduğu "Student Reactions To Disaster" isimli yayındır. Her iki çalışma da American Journal of Nursing dergisinde yayınlanmıştır.

Tablo 1'de afet hemşireliği alanında en fazla yayın yapan yayıncılar yer almaktadır. Buna göre en fazla yayın yapan yayıncı kuruluşlar Elsevier, Wiley ve Lippincott Williams & Wilkins olarak ön plana çıkmaktadır. Aynı tabloda çalışmaların yayınlandığı dillere göre dağılımı da yer almaktadır. Buna göre İngilizce'nin ilgili alanda yayınlanan makalelerde yayın dili olarak ilk sırada tercih edildiği belirlenmiştir. Bu durum İngilizce'nin akademik dil olarak kullanılması ve WOS'ta indekslenen dergilerin yayın dili olarak İngilizceyi tercih edilmesi olarak açıklanabilir.

Tablo 1. Afet Hemşireliği Alanında En Fazla Yayın Yapan Yayıncılar ve Yayın Dillerinin Dağılımı

Yayıncı	Yayın sayısı
Elsevier	231
Wiley	198
Lippincott Williams & Wilkins	59
Sage	34
Slack Inc	19
Taylor & Francis	16
Janetti Publications, Inc	7
Springer Publishing Co	7
Amer Assoc Critical Care Nurses	6
Belitung Raya Foundation	6
Springer Nature	6
Wolters Kluwer Medknow Publications	6
Dil	
İngilizce	608
İspanyolca	5
Korece	2
İtalyanca	1
Türkçe	1

Tablo 2'de ilgili alanda yayın sayısı en fazla olan 10 yazar yer almaktadır. İlgili alanda yapılan çalışmaların ve alıntılarının sayısı bir yazar için minimum 2 seçildiğinde 2198 yazardan 218'i eşik değeri karşılamıştır. Buna göre Jamie Ranse en üretken yazar olarak tabloda yer almıştır.

Şekil 3'te yazarların ortak yazarlık açısından ağ haritası yer almaktadır. İki yazarın isimleri arasında bir çizgi varsa, bu iki yazarın birlikte çalıştığı anlamına gelir. Bu çizgi ne kadar kalınsa, iki yazar o kadar çok birlikte çalışmıştır. Yazarlar arasındaki işbirliği için görsel ağ haritası, aynı kümelerdeki yazarların yayınları yayınlamak için birden fazla işbirliği yaptığını göstermektedir. Ağ analizi sonrası 4 küme oluşmuştur. Her bir küme rengi yazar işbirliklerini ifade etmektedir (Şekil 3).

Tablo 3'de ilgili alanda atıf sayısı en fazla olan 10 yazar yer almaktadır. İlgili alanda yapılan çalışmaların ve alıntılarının

sayısı bir yazar için minimum 2 seçildiğinde 2198 yazardan 218'i eşik değeri karşılamıştır. Buna göre en fazla atıf sayısına sahip yazar Leodoro J.Labrague'dir. Aynı yazarın doküman sayısı ise 4 ile sınırlı kalmıştır. Toplam bağlantı kuvveti açısından incelendiğinde ise Paul Arbon'un yazarlar içerisinde bağlantı kuvvetinin en yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 4'de afet konusu üzerine hemşirelik alanında en çok atıf alan yayınlar detaylandırılmıştır. Buna göre 2020 yılında Labrague ve De Los Santos tarafından yapılan küresel bir salgına dönüşen ve biyolojik bir afet olarak nitelendirilen COVID-19 ile ilişkili hemşirelerin kaygısını incelediği çalışmanın bilimsel katkısı en yüksek olmuş ve Journal of Nursing Management dergisinde yayınlanmıştır. Bu çalışmaların yüksek oranda atıf almaları sebebiyle diğer çalışmalar tarafından en çok etkilenilen ve sıklıkla başvuru alan içerikler olduğu söylenebilir.

Tablo 2. En Çok Yayın Yapan Yazarlar

Yazar	Döküman	Atıf	Toplam bağlantı kuvveti
Ranse, Jamie	10	133	29
Usher, Kim	8	110	28
Arbon, Paul	7	137	34
Hutton, Alison	7	32	12
Veenema, Tener Goodwin	7	95	7
West, Caryn	6	87	23
Hodgson, Eric	6	121	16
Farra, Sharon	6	116	9
Mills, Jane	5	72	20
Miller, Elaine T.	5	75	13

Tablo 3. En Çok Atıf Alan Yazarlar

Yazar	Döküman	Atıf	Toplam bağlantı kuvveti
Labrague, Leodoro J.	4	736	3
De Los Santos, Janet Alexis A.	3	690	3
Alfred, Danita	5	169	5
Hammad, Karen	4	144	23
Arbon, Paul	7	137	34
Ranse, Jamie	10	133	29
Hodgson, Eric	6	121	16
Shaban, Ramon Z.	4	119	26
Considine, Julie	3	119	23
Mitchell, B.	3	119	9

Tablo 4. En Çok Atıf Alan Çalışmalar

Başlık	Yazar	Yıl	Yayıncı	Atıf
COVID-19 anxiety among front-line nurses: Predictive role of organisational support, personal resilience and social support.	Labrague, L.J., & De Los Santos, J.A.A.	2020	Journal of Nursing Management	380
Fear of COVID-19, psychological distress, work satisfaction and turnover intention among frontline nurses	Labrague, L.J., & De Los Santos, J.A.A.	2021	Journal of Nursing Management	260
Nurses' preparedness and perceived competence in managing disasters	Baack, S., & Alfred, D.	2013	Journal of Nursing Scholarship	131
Acute stress disorder, coping self-efficacy and subsequent psychological distress among nurses amid COVID-19	Shahrouh, G., & Dardas, L.A.	2020	Journal of Nursing Management	88
Mental distress and influencing factors in nurses caring for patients with COVID-19	Leng, M., ve ark.	2021	Nursing In Critical Care	74
Australasian emergency nurses' willingness to attend work in a disaster: a survey.	Arbon, P., ve ark.	2013	Australasian Emergency Nursing Journal	64
Experiences of front-line nurses combating coronavirus disease-2019 in China: A qualitative analysis	Liu, Y.E., ve ark.	2020	Public Health Nursing	61
Improved training for disasters using 3-D virtual reality simulation	Farra, S., ve ark.	2013	Western Journal of Nursing Research	58
Nurses' experiences regarding shift patterns in isolation wards during the COVID-19 pandemic in China: A qualitative study	Gao, X., ve ark.	2020	Journal of Clinical Nursing	51
Social and emotional loneliness among college students during the COVID-19 pandemic: The predictive role of coping behaviors, social support, and personal resilience	Labrague, L.J., ve ark.	2021	Perspectives in Psychiatric Care	50

Tablo 5’de ilgili alanda yayın sayısı en fazla olan üniversiteler/kurumlar yer almaktadır. İlgili alanda bir kurum için yapılan çalışmaların ve alıntılarının sayısı minimum 2 seçildiğinde 918 kurumdan 218’i eşik değeri karşılamıştır. Buna göre afet hemşireliği konusunda yayın yapan ve doküman sayısı en yüksek olan Sichuan Üniversitesi, Flinders Üniversitesi ve Karolinska Enstitüsü oluşturmaktadır. Ülkemizden İstanbul Üniversitesi’nin de ilgili kriterler açısından 4 yayını vardır. Toplam bağlantı kuvveti en yüksek olan Flinders Üniversitesi’dir.

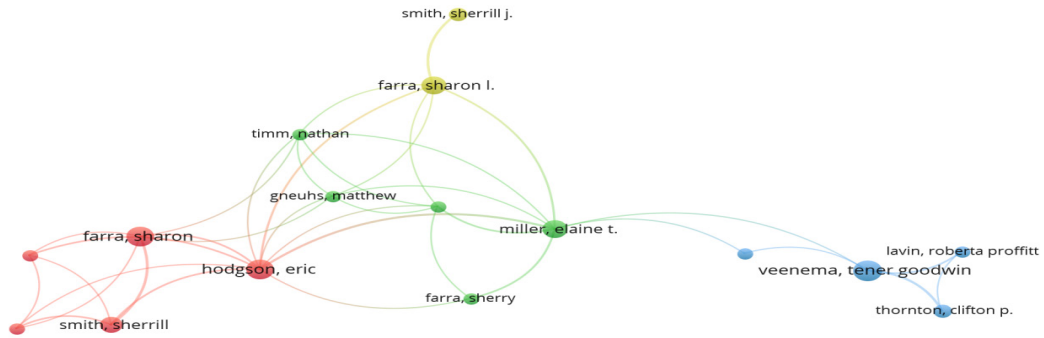
Şekil 4’de afet hemşireliği ile ilgili yayınların alıntı açısından üniversiteler/kurumlara göre yoğunluk görseli verilmiştir. Görselde düğümlerin ağırlıklandırılması alıntı üzerinden yapılmıştır. Buna göre Visayas State Üniversitesi (Filipinler)

en çok alıntı yapılan (706) kurumdur. Aynı üniversitenin doküman sayısı 4 olduğu için en çok yayın yapan kurumlar içerisinde girememiştir. Alıntı açısından kurumlar arasındaki ilişki incelendiğinde 16 farklı kümede gruplandıkları görülmüştür.

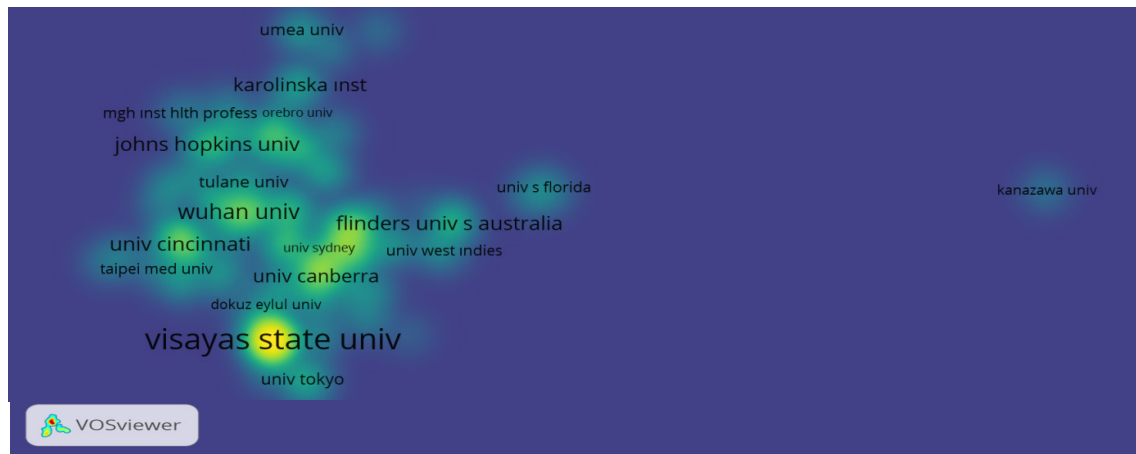
Tablo 6’ya göre afet hemşireliği konusunda yayın yapan ve doküman sayısı en yüksek olan ilk on ülke sıralanmıştır. İlgili alanda bir ülke için yapılan çalışmaların ve alıntılarının sayısı minimum 2 seçildiğinde 56 ülkenin 34’ü eşik değeri karşılamıştır. Buna göre doküman sayısı açısından ilk sıralarda yer alan ülkeler Amerika, Çin Halk Cumhuriyeti ve Avustralya’dır. Türkiye’de ilk on ülke arasında yer almaktadır. Atıf sayısı ve toplam bağlantı kuvveti açısından yine Amerika Birleşik Devletleri ilk sırada yerini almıştır.

Tablo 5. En Çok Yayın Yapan Üniversiteler/Kurumlar

Üniversiteler/Kurumlar	Doküman sayısı	Atıf sayısı	Toplam bağlantı kuvveti
Sichuan Üni. (Çin)	24	166	13
Flinders Üni. (Avustralya)	13	176	30
Karolinska Enst. (İsveç)	13	107	27
Wright State Üni. (Amerika)	12	119	13
Griffith Üni. (Avustralya)	11	120	29
Chung ang Üni.(Güney Kore)	11	73	4
John Hopkins Üni. (Amerika)	10	154	12
Hong Kong Polytech Üni.(Hong Kong)	10	84	11
Wuhan Üni (Çin)	10	198	9
Tel aviv Üniv (İsrail)	10	89	7
Üniv Indonesia (Endonezya)	10	16	3

Şekil 3. Yazarların Ortak Yazarlık Ağ Haritası

Şekil 4. Üniversiteler/Kurumların Alıntı Yoğunluk Görseli

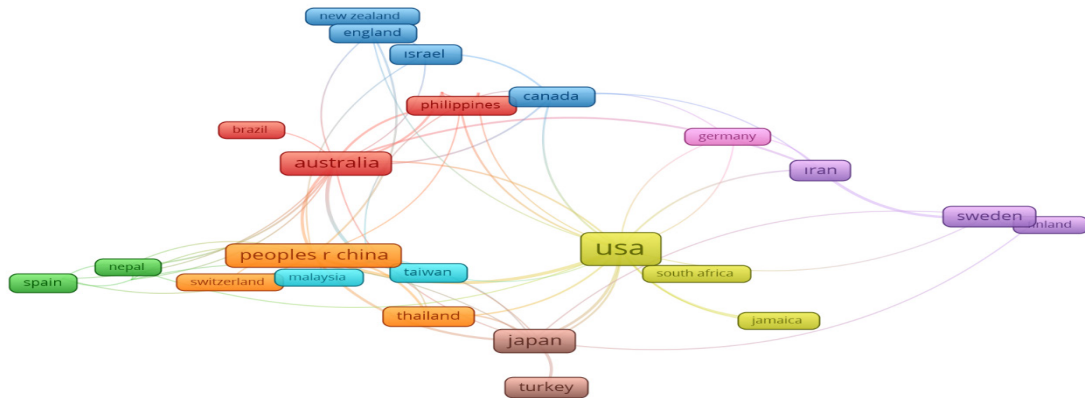
Şekil 5'te ülkelerin ortak yazarlık açısından ağ haritası yer almaktadır. Buna göre kümeler benzer renkler açısından belirginleşmiş ve ilgili konuda ülkeler arasında ortak yazarlık açısından bilimsel etkileşim artmıştır. Ağ haritasında kümeler arasında konumlanmanın yakın olduğu yerlerde güçlü ilişkiden bahsedilebilirken mesafenin fazla olması kurumların ilişkilerinin zayıf olduğu yönünde yorumlanmaktadır. Şekil 5'de yer alan görsele göre ABD ortak yazarlıkta en fazla dokümana sahip ülkedir ve alana katkısı en fazla olan ülke konumundadır. Ülkelere göre ortak yazarlık ağ haritasında 9 küme ortaya çıkmıştır. Buna göre ABD, Güney Afrika, Botsvana ve Jamaika; Çin, İsviçre ve Tayland; Avustralya, Brezilya, Umman, Filipinler ve Suudi Arabistan; Türkiye ise Japonya ve Güney Kore ile ortak yazarlık açısından aynı küme içerisinde yer almıştır. Arama kriterleri kapsamında Türkiye'den yazarların yaptığı yayınlarda, afet hemşireliği yönetiminde yeterlilik düzeyleri, afet yönetimi eğitim programının etkisi, afet yönetiminde halk sağlığı hemşirelerinin rol ve sorumlulukları, Türkiye'de hemşirelerin afete hazırlığı ve temel yetkinlikleri, afet kaygısı, afet hazırlığı ve yönetimi ile ilgili eğitim ihtiyaçları, psikolojik ilk yardım, simülasyon tabanlı afet eğitimi, triyaj beceri ve bilgi düzeyleri ve COVID-19 gibi konulara yer verilmiştir (23-31).

Tablo 6. Ülkelerin Yayın ve Atıf Dağılımı

Ülkeler	Doküman sayısı	Atıf sayısı	Toplam bağlantı kuvveti
Amerika Birleşik Devletleri (USA)	233	1631	36
Çin Halk Cumhuriyeti (Peoples R China)	66	813	31
Avustralya (Australia)	65	638	31
Japonya (Japan)	52	449	21
Endonezya (Indonesia)	36	160	13
Güney Kore (South Korea)	30	247	5
Türkiye (Turkey)	30	166	4
İsveç (Sweden)	25	212	12
İran (Iran)	23	125	12
İsrail (Israel)	17	170	6

Tablo 7. En Çok Yayın Yapan ve En Çok Atıf Alan Dergiler

Dergi	Doküman sayısı	Atıf sayısı	Toplam bağlantı kuvveti
Public Health Nursing	26	184	38
Nurse Education Today	24	309	115
Journal of Nursing Scholarship	23	435	113
Journal of Emergency Nursing	20	141	44
Journal of Nursing Management	19	898	62
Enfermeria Clinica	19	26	19
International Nursing Review	18	192	67
Nursing&Health Sciences	1	153	36
Australasian Emergency Nursing Journal	17	334	80
International Emergency Nursing	17	101	33

VOSviewer

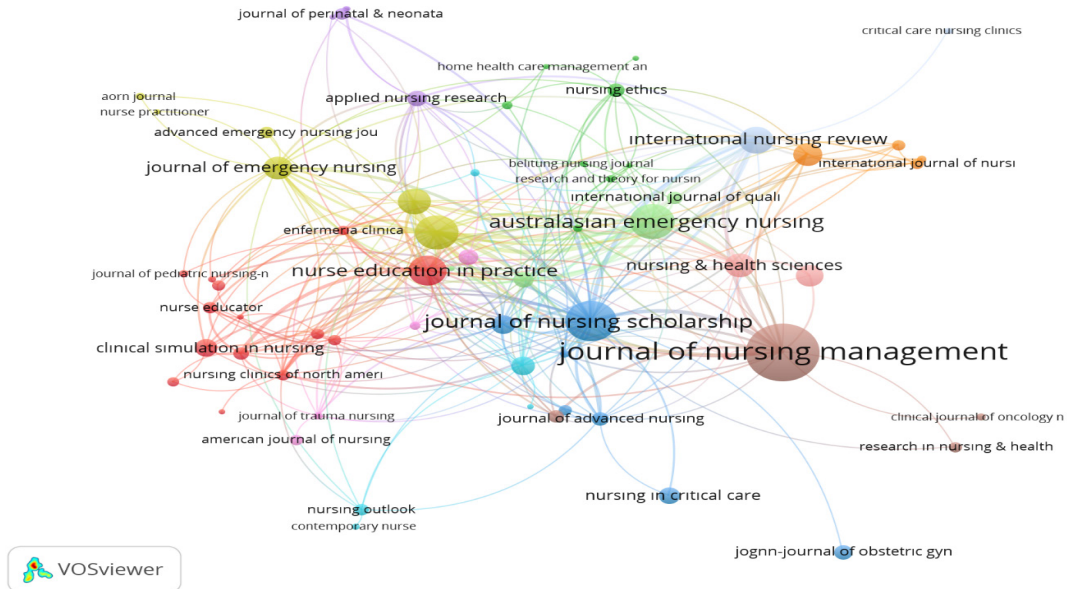
Şekil 5. Ülkelerin Ortak Yazarlık Ağ Haritası

Tablo 7'ye göre ilgili alanda bir ülke için yapılan çalışmaların ve alıntılarının sayısı minimum 2 seçildiğinde 127 kaynağın 86'sı eşik değeri karşılamıştır. Buna göre yayın sayısının en fazla olduğu dergi Public Health Nursing'dir. Nurse Education Today ve Journal of Nursing Scholarship dergisi de yüksek sayıda yayın yapan dergiler arasında yer almaktadır.

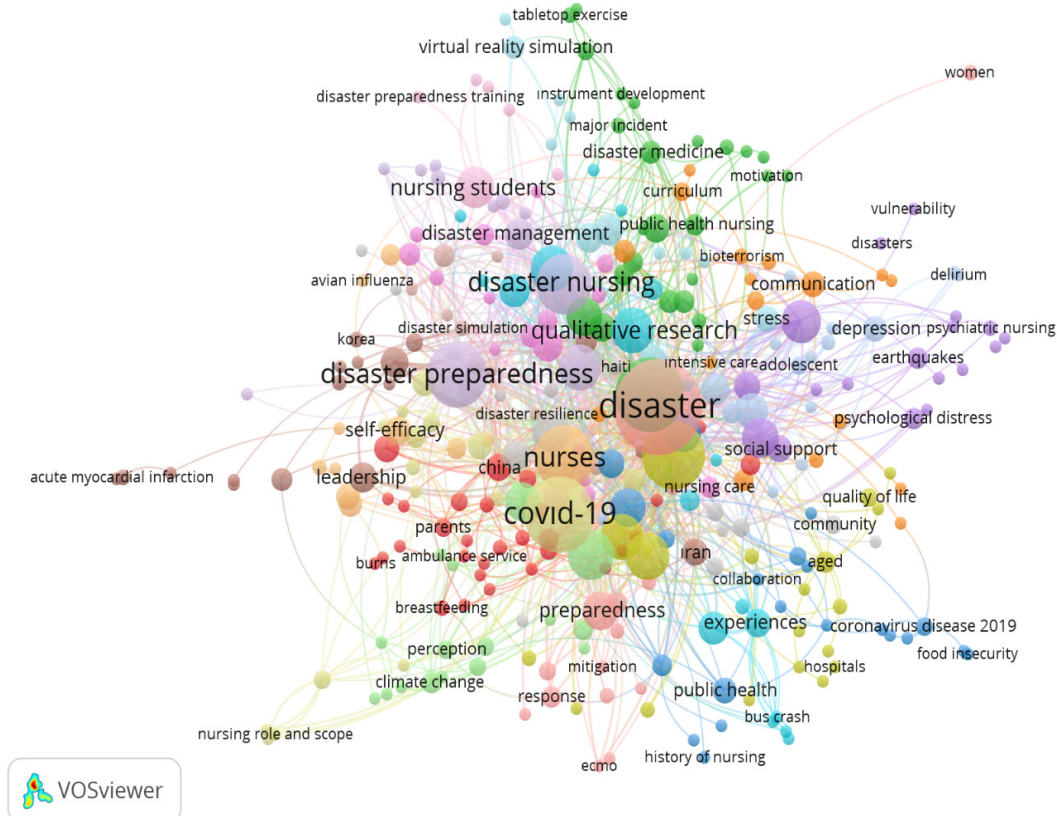
Şekil 6'da dergilerin alıntı ağ haritası yer almaktadır. Ağ haritasında birimlerin ağırlıklandırılması alıntı üzerinden yapılmıştır. Buna göre en çok alıntı yapılan derginin Journal of Nursing Management olduğu ve alıntı bağlarının yüksek olduğu görülmektedir. Journal of Nursing Scholarship ve Australasian Emergency Nursing Journal dergileri de alıntı oranı yüksek olan diğer dergilerdir. Alıntı-kaynak ağ haritasına göre 12 küme açığa çıkmıştır. Buna göre, Journal of Nursing Management, Clinical Journal of Oncology Nursing, International Journal of Mental Health Nursing, Research in Nursing& Health aynı kümede, Nurse Education Today, Advanced Emergency Nursing Journal, AORN Journal, Journal of Emergency Nursing, Nurse Practitioner ve Public Health Nursing aynı kümede yer almıştır. Aynı kümedeki dergilerin alıntı açısından yakın ilişki içerisinde olduğu söylenebilir.

Yazarlar tarafından yayınlarda en sık tekrarlanan anahtar kelimeler ve bu kelimeler arasındaki ilişki ağ haritası çıkarılarak incelenmiştir. Buna göre Vosviewer programı aracılığıyla kullanılan ortak anahtar kelimeler 2 olarak seçildiğinde 1476 kelimenin 317'si eşik değeri karşılamaktadır. Ağ yapılarında afet (disaster) anahtar kelimesinin merkezi konuma yerleşmesi en sık tekrarlanan kelime olması ve diğer kelimelerle kombinasyonlarından kaynaklanmaktadır. Şekilde düğüm boyutlarının büyüklüğü temsil edilen anahtar kelimenin araştırmalarda

daha sık tekrarlandığını ve daha baskın olduğunu göstermektedir. Ayrıca aynı renk düğümleri benzer yapıda kümelenmeyi işaret etmektedir. Analiz sonucunda anahtar kelimelerin kullanım sıklıkları sırasıyla; afet (98), COVID-19 (60), hemşirelik (58), afetler (50), afet hazırlığı (46), afet hemşireliği (39), acil hazırlık (26), pandemi (24), hemşirelik eğitimi (23), nitel araştırma (22), afet müdahalesi (22), akıl sağlığı (20), simülasyon (18), hemşirelik öğrencisi (18), dayanıklılık (17), hazırlık (16), eğitim (16), acil hemşireliğidir (16) (Şekil 7).

Şekil 6. Dergilerin Alıntı Ağ Haritası

Şekil 7. Anahtar Kelime Ağ Haritası

4. Tartışma

Günümüzde teknolojiye gelişmelerin, afetlerde hazırlık, müdahale, iyileştirme, risk ve zarar azaltma aşamalarında sağladığı katkının önemli olmasına rağmen afetlerin ortaya çıkmasını engelleyememektedir (32,33). Bu nedenle sağlığın korunması ve geliştirilmesinde ön saflarda yer alan hemşirelerin görev veya uzmanlık alanları ne olursa olsun afet yönetimine hâkim olmaları, afetin tüm evrelerinde etkin ve yetkin görev almaları gerekmektedir (32, 34). Bu bağlamda afet hemşireliğine ilişkin bilimsel çalışmaların bibliyometrik analizinin alana katkı sağlayacağı düşünüülerek, analiz sonuçları literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Çalışmamızda hemşirelik alanında afet kavramına ilişkin yapılan ilk çalışmaların 1980'li yıllara ait olduğu belirlenmiştir. Afetler insanlık tarihi boyunca var olmuş ve toplumların yaşamlarını etkilemiştir (35). Afet yönetimi ve savaş alanı travmasının ilk kayıtlarının Napolyon dönemine kadar uzandığı bilinmektedir (36). Aynı zamanda modern anlamda hemşireliğin Florance Nightingale'in Kırım Savaşı esnasında yaralılara verdiği hizmetlerle başladığı kabul edilmektedir. Hemşireler, Florance Nightingale'den itibaren, öncelikleri belirleme, iletişim kurma, işbirliği gerçekleştirme, eleştirel düşünme ve değerlendirme yapma becerileri ile afet yönetim sürecinde çok çeşitli rolleri yerine getirmişlerdir (37,38). Hemşireler, ister doğal ister insan kaynaklı olsun bir afete müdahalede görevlerini yerine getirme konusunda zengin bir geçmişe sahiptir. Yine de, hemşirelerin afete müdahale aşamalarında oynadıkları rol, Uluslararası Hemşireler Konseyi'nin (ICN) Afet Hemşireliği Yetkinlikleri Çerçevesi'nin (2009) yayınlanmasına kadar resmi olarak tanınmamıştır. Sağlık iş gücünün en büyük bölümünü oluşturan ve genellikle ön saflarda yer alan hemşireler, afet planlama ve yönetimine ilişkin stratejiler geliştirme ve bilgilendirmek için benzersiz bir fırsata sahiptir (39,40). Dünya Sağlık Örgütü'nün "Hemşire Yılı" olan 2020'de COVID-19 salgını da dünyaya hemşirelerin topluluklara sağlık hizmeti sunumunu desteklemede oynadıkları kritik rolü hatırlatmıştır (41). Afetlerin uzun geçmişine, yaygınlığına ve afet yönetiminde yer alan çok sayıda sağlık profesyoneline ve etkilenen insana rağmen, genel olarak afet sağlığı bilgisi için kanıt temelinin geliştirilmeye ihtiyacı olduğu açıktır (42).

Pandemi sürecinin tüm dünyada yarattığı etkiler dikkate alındığında, ilgili literatüre ait yayın ve atıf sayılarının 2020 ve sonrasında artış göstermesi beklenen bir durumdur. COVID-19 pandemisi, gerçek anlamda küresel bir felakete karşı dünyanın ne kadar kırılgan durumda olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda COVID-19 pandemisi, afet durumlarında bireylere, ailelere ve topluma bakım vermeye hazır, nitelikli ve özverili hemşirelerin muazzam önemini de dünyaya göstermiştir. Ancak pandemiyin yanı sıra 2020'nin ilk altı ayında 50 milyon insanı etkileyen 100'den fazla afetin daha meydana geldiği belirtilmektedir (43,44). Buna ek olarak Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi'nin (Centre for Research on the Epidemiology of Disaster) (2020) verilerine göre 2000 ve 2019 yılları arasında, dünya çapındaki afetler nedeniyle 1,5 milyon insanın yaşamını kaybettiği ve 4 milyar insanın da yaralı, evsiz veya acil yardıma muhtaç hale geldiği bildirilmiştir (45). Bu veriler, afetlerin sık yaşanması nedeniyle, dünyada sağlık profesyoneli olarak sayıları en fazla olan hemşireler başta olmak üzere tüm sağlık çalışanlarının afet yönetiminde

hazırlıklı olmasının önemini vurgulamaktadır. Bununla paralel olarak afet hemşireliğine ilişkin literatürün de henüz istendik düzeyde olmasa da hızlı bir ivme kazandığı söylenebilir (Şekil 2).

Hemşirelerin, afetlere ilişkin güçlüklerle etkin baş edebilmek için temel bilgi ve beceriye sahip olmaları konusunda uluslararası alanda giderek artan görüş birliği bulunmaktadır (6,46). WOS'ta arama kriterleri kapsamında yapılan taramada uluslararası alanda tanınan Avustralyalı araştırmacı Jamie Ranse'nin en fazla doküman sayısına sahip yazar olduğu görülmüştür (Tablo 2). Ranse aynı zamanda Griffith Üniversitesi Afet Yönetim Ağı'nın Afet Sağlığı Lideridir (47). Ranse'nin triyaj, afet hazırlığı, afet planlarında etik ilkeler, COVID-19, orman yangınları, iklim değişikliği gibi afet konusunda çok sayıda yayını bulunmaktadır (48-52). Doküman sayısı fazla olan yazarlar arasında alana katkı veren Kim Usher, Paul Arbon, Hutton Alison, Tener Goodwin Veenema gibi önemli isimler de bulunmaktadır (Tablo 2). Özellikle Amerikalı bir hemşire ve halk sağlığı bilimcisi olan Veenema'nın afet hemşireliğine ilişkin güncel yayın ve kitapları da araştırmacılar tarafından referans niteliğindedir. Son on yılda Labrague ve De Los Santos tarafından yazılan "COVID-19 anxiety among front-line nurses: Predictive role of organisational support, personal resilience and social support" isimli yayının en çok atıf alan yayın olduğu görülmüştür (Tablo 4). Atıf sayısı yüksek diğer yayınlarında büyük çoğunluğunun biyolojik bir afet olarak nitelendirilen COVID-19 pandemisi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar dikkat çekici bir biçimde pandemiyin afet hemşireliğine ilişkin literatürü ne derecede etkilediğini göstermektedir. Günümüzde coğrafi sınırların ötesinde yazarlar arası işbirliği ve iletişimin olması bilimsel olarak üretkenliği ve etki derecesini artırarak ortak yazarlığın önemini ortaya koymaktadır (53). Çalışmamızda yazarların ortak yazarlık ağ haritası incelendiğinde Tener Goodwin Veenema ile Roberta Proffitt Lavin ve Clifton Thornton; Sharon Farra ile Eric Hodgson ve Sherrill Smith gibi isimlerin afet çalışmalarında yakın işbirliği içerisinde oldukları söylenebilir (Şekil 3).

Günümüzde afetler sosyal, ekonomik ve politik olguların ve kentleşmenin etkisiyle niceliksel ve niteliksel olarak artmaktadır. Dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen afetlerin, ulusal ve uluslararası düzeyde önemli kayıplara neden olarak bireyler üzerinde dramatik etkiler bıraktığı bilinmektedir (54). Özellikle son yıllarda iklim değişiklikleri, kasırgalar, seller, orman yangınları, depremler, savaşlar ve salgınlar uluslararası alanda afet hemşireliğinin önemini artırmıştır (55). Bu bağlamda doküman sayısı açısından bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin Halk Cumhuriyeti ve Avustralya'nın en üretken ülkeler olduğu söylenebilir. Atıf sayısı ve toplam bağlantı kuvveti açısından yine ABD ilk sırada yerini almıştır (Tablo 6). ABD'de özellikle kasırga ve tayfunların sebep olduğu doğal afetler sıkça meydana gelmektedir. Amerika, Irma Kasırgası, Harvey Fırtınası, Katrina Kasırgası, 11 Eylül İkiz Kulelere saldırı vb. birçok afet tipiyle karşılaştığı için, son yıllarda afet yönetimi eğitimi ile ilgili önemli stratejiler geliştirmektedir. Özellikle üniversitelerde bu alanda yeni programlar açılmıştır (56). Buna ek olarak afet hazırlık ve yönetimi konularında hemşireleri daha çok güçlendirebilmek için, Amerika'da çok sayıda hemşirelik okulu, afetlere ilişkin eğitimler, sertifika ve lisansüstü programları geliştirmiştir (37). Aynı zamanda afet ve acil durum yönetimine ilişkin Amerikan Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı (FEMA) birçok eğitim planlayarak,

felaket sonrasında sivil toplum kuruluşlarının hazırlıklı olmalarını sağlamaktadır (57). Avustralya'da ise son yıllarda sıcak hava dalgaları, orman yangınları, kasırgalar, fırtınalar, bulaşıcı hastalıklar ve seller, yerel ve ulusal sağlık sistemlerinin afete hazırlık durumunu önemli ölçüde zorlamıştır (58,59). Pandeminin ilk kez görüldüğü Çin Halk Cumhuriyeti'nin de literatürü büyük ölçüde etkilediği görülmüştür. Hemşirelik alanında afet çalışmalarına ilişkin doküman sayısı açısından Türkiye'nin de ilk on ülke arasında yer aldığı belirlenmiştir. Ülkemizde hiç şüphesiz COVID-19 salgını 2020 yılı içerisinde gerçekleşen ve etkileri hala devam eden en önemli afetlerden biridir. Bununla birlikte uluslararası afet veri tabanları kayıtlarına Türkiye kaynaklı başka afetler de girmiş bulunmaktadır. Türkiye doğal ve insan eliyle oluşan birçok afete maruz kalabilmektedir. Deprem, heyelan, sel ve yangın gibi afetler ülkemizde sıklıkla görülen afet türlerindedir (60). Özellikle ülkemizde nüfusun büyük oranı aktif bir deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır. Türkiye açısından depremlerin oldukça önemli olduğu ve bu konuda gerekli önlemler alınarak gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de afet hemşireliği kavramının geliştirilmesi gerekmektedir (37). Dünyadaki ve Türkiye'de ki durum dikkate alındığında, bütün sağlık profesyonellerinin özellikle önemli bir sayı ve güce sahip olan hemşirelerin afetlere hazır olması ve afetlerde etkin rol almaları gerektiği ortadadır (37,46,61).

Çalışmamızda afet hemşireliğine ilişkin en fazla yayına sahip derginin Public Health Nursing olduğu belirlenmiştir (Tablo 7). Public Health Nursing dergisi, yaşam boyu risk altında olan popülasyonlara odaklanan ampirik araştırma raporları, program değerlendirmeleri ve vaka raporları yayınlamaktadır. Dergi ayrıca dünya çapında halk sağlığı hemşireliğinin uygulamadaki gelişmeleri ve eğitimi, teori geliştirme, metodolojik yenilikler, yasal, etik ve kamu politikası sorunları ve halk sağlığı hemşireliği tarihi ile ilgili makaleleri de basmaktadır. Public Health Nursing, aynı zamanda Halk Sağlığı Hemşireliği Kuruluşları Konseyi'nin (CPHNO) resmi yayın organıdır (62). Afetler yaşandığında çevre sağlığı sorunları, bulaşıcı hastalıklar, su ve güvenliği, beslenme ve güvenli gıda, barınma, yaralanmalar, iş sağlığı güvenliği, sağlık kayıtları, kaynak yönetimi gibi birçok halk sağlığı sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle halk sağlığı hemşireliğine ilişkin bir dergide afet konulu yayınların daha fazla sayıda yer alması beklenebilir.

Araştırmanın amacı çerçevesinde kavram birlikteliğine ilişkin ağ haritalaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmalarda kullanılan anahtar sözcük birlikteliğine ilişkin ağ haritası incelendiğinde, afet ve hemşirelik başta olmak üzere COVID-19, afet hazırlığı, pandemi, hemşirelik eğitimi, afet planlaması, acil hazırlık gibi kelimelerin sıklıkla tekrarlandığı ortaya çıkmıştır (Şekil 7). Bu sonuçlar aynı zamanda afet ve hemşirelik kavramlarının içerisinde yer aldığı çalışmaların temalarına ilişkin de bir görüş sunmaktadır. Ağ haritası incelendiğinde yaşam kalitesi, iklim değişiklikleri, liderlik, gıda güvenliği gibi birçok konunun afetler kapsamında daha sık ele alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Afet hemşireliği, hem tüm hemşirelerin sahip olması gereken genel bir klinik yeterlilik hem de özel bilgi ve beceri gerektiren bir uzmanlık alanıdır (44). Afetler tüm dünyada meydana geldiğinden ve çoğunlukla beklenmedik olduklarından, hemşirelerin en iyi uygulamalara göre hareket etmesi ve kanıta dayalı bakım sunması için hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme

aşamalarını içeren bilimsel bir temel gereklidir. Bununla birlikte afet yönetim stratejileri geliştirilirken Benjamin Franklin'in (63) "Hazırlanmayı başaramayarak, başarısızlığa hazırlanıyorsunuz" sözünü ve Louis Pasteur'un (64) "Şans hazırlıklı zihinlerden yanadır" sözünü akılda tutmak gerekir.

Çalışmanın sınırlılığı, Wos Core Collection'da listelenen çalışmalar üzerinden yapılan analizlere ulusal ve uluslararası alanda yer alan veri tabanlarındaki kaynakların dahil edilmemiş olmasıdır.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma doğrultusunda dünya genelinde hemşirelik alanında afet yayınlarına yönelik bütüncül bir değerlendirme sunulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bu alanda daha kapsamlı bir bakış açısı sunmaya, afet hemşireliğine ilişkin çalışma planlayanların araştırmalarına yön vermeye ve genel eğilimleri belirlemeye çalışılmıştır. Çalışmada son yıllarda afet hemşireliğine ilginin giderek arttığı belirlenmiştir. Özellikle COVID-19 pandemisinin literatürdeki etkisi dikkat çekicidir. Bununla birlikte çoğu çalışma, hemşireler veya hemşirelik öğrencilerinden oluşan bir çalışma popülasyonuna dayanıyordu. Etkilenen nüfusa odaklanan çalışmaların sayısının artırılmasına ihtiyaç vardır.

Hemşireler, afet hemşireliği çerçevesinde hem klinik hem de teorik açıdan afetleri yönetmek için etkili hemşirelik müdahalelerini geliştirmek ve değerlendirmeye yönelik desteklenmelidir. Bunun için hemşirelerin afetlerdeki rol ve sorumluluklarına ilişkin yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve lisans eğitiminde standart bir müfredat programının oluşturulması oldukça önemlidir. Kanıta dayalı afet hemşireliği bilgi ve becerilerini geliştirmek için uluslararası ve kültürler arası araştırmaların geliştirilmesi ve iletilmesi afet hemşireliğinin araştırma gündemine dahil edilmelidir.

6. Alana katkı

Çalışma, dünyada afet hemşireliği konusunda güncel veriler sunarak yapılacak çalışmalar için referans oluşturmaktadır. Aynı zamanda gerek doğal afetlerden gerekse insan kaynaklı afetlerden önemli ölçüde etkilenmiş ve etkilenmeye devam eden bir ülke olan Türkiye'de halen gelişme sürecinde olan afet hemşireliği ile ilişkili bir farkındalık oluşturmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışmada makalelerin betimsel bir analizi ve yazılım programı ile ağ haritalaması yapıldığı için etik kurul izni alınmasını gerektiren çalışmalar grubunda yer almamaktadır. Bu nedenle "Etik Kurul İzni" beyan edilmemiştir.

Çıkar Çatışması

Bu makalede herhangi bir nakdi/aynı yardım alınmamıştır. Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur.

Yazarlık Katkısı

Fikir/Kavram: YE; **Tasarım:** YE, KK, SP; **Denetleme:** YE, KK, SP; **Kaynak ve Fon Sağlama:** YE, KK, SP; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** YE, KK; **Analiz/Yorum:** YE, KK, SP; **Literatür Taraması:** YE, KK, SP; **Makale Yazımı:** YE, KK, SP; **Eleştirel İnceleme:** YE.

Kaynaklar

- World Health Organisation. Disasters and emergencies [homepage on the Internet]. c2023 [cited 2023 Mar 6]. Available from <https://www.who.int/teams/integrated-health-services/clinical-services-and-systems/surgical-care/disasters-and-emergencies>
- Liou SR, Liu HC, Tsai HM, Chu TP, Cheng CY. Relationships between disaster nursing competence, anticipatory disaster stress and motivation for disaster engagement. *Int J Disaster Risk Reduct.* 2020 Aug;47:101545. DOI: 10.1016/j.ijdrr.2020.101545
- Kalanlar B. Türkiye'de afet hemşireliği eğitiminde karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar. *J Trauma Nurs.* 2019 May/June;26(3):164-170. DOI: 10.1097/JTN.0000000000000417
- Taşkıran S, Baykal Ü. Afetler ve Türkiye'de hemşirelerin afetlere hazır olma durumları: Literatür inceleme. *J Health Nurs Manag.* 2017 Aug;2(4):79-88. DOI: 10.5222/SHYD.2017.079
- Ellis H. Florence Nightingale: nurse and public health pioneer. *Br J Hosp Med.* 2010 Jan;71(1):51. DOI: 10.12968/hmed.2010.71.1.45975.
- International Council of Nursing. Core competencies in disaster nursing version 2.0. [homepage on the Internet]. c2019 [cited 2023 Feb 25]. Available from https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/ICN_Disaster-Comp-Report_WEB.pdf.
- Loke AY, Li S, Guo C. Mapping a postgraduate curriculum in disaster nursing with the International Council of Nursing's Core Competencies in Disaster Nursing V2.0: The extent of the program in addressing the core competencies. *Nurse Educ Today.* 2021 Nov;106:105063. DOI: 10.1016/j.nedt.2021.105063
- Arslan, E. Sosyal Bilim araştırmalarında VOSviewer ile bibliyometrik haritalama ve örnek bir uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* [Internet]. 2022 Dec [cited 2023 Feb 28];(Özel Sayı 2): 33-56. Available from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ausbd/issue/74726/1227291> DOI: 10.18037/ausbd.1227291
- Toker A. Yayınla veya yok ol! Rekreasyon yönetimi araştırmaları nereye gidiyor? Bibliyometrik bir değerlendirme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi* [Internet]. 2021 Sep [cited 2023 Feb 28];5(3):2107-26. Available from: <https://www.tutad.org/index.php/tutad/article/view/535> DOI: 10.26677/TR1010.2021.837
- Kurutkan MN, Orhan F. Kalite Prensiplerinin görsel haritalama tekniğine göre bibliyometrik analizi. *Ankara: SAGE Yayınları*; 2018. 11 p.
- Kurutkan MN, Orhan F, Kaygısız P. Bibliometric analysis of patient safety literature example of thesis and articles in Turkish. *Health Care Acad J.* 2017 Dec;4(4): 253-9. DOI: 10.5455/sad.13-1513948006
- Ye J, Chen D, Kong L. Bibliometric analysis of the wos literature on research of science teacher from 2000 to 2017. *J Balt Sci Educ.* 2019;18(5):732-47. DOI: 10.33225/jbse/19.18.732
- Dong J, Wei W, Wang C, Fu Y, Li Y, Li J, Peng X. Research trends and hotspots in caregiver studies: A bibliometric and scientometric analysis of nursing journals. *J Adv Nurs.* 2020 Nov;76(11):2955-70. DOI: 10.1111/jan.14489.
- Carter-Templeton H, Frazier RM, Wu L, H Wyatt T. Robotics in nursing: A bibliometric analysis. *J Nurs Scholarsh.* 2018 Nov;50(6):582-9. DOI: 10.1111/jnu.12399.
- Kokol P, Železnik D, Završnik J, Blažun Vošner H. Nursing research literature production in terms of the scope of country and health determinants: A bibliometric study. *J Nurs Scholarsh.* 2019 Sep;51(5):590-8. DOI: 10.1111/jnu.12500.
- Merigó JM, Mas-Tur A, Roig-Tierno N, Ribeiro-Soriano D. A bibliometric overview of the Journal of Business Research between 1973 and 2014. *J Bus Res.* 2015 Dec;68(12): 2645-53. DOI:10.1016/j.jbusres.2015.04.006
- Brito-Ochoa MP, Sacristán-Navarro MA, Pelechano-Barahona E. A bibliometric analysis of dynamic capacities in the field of family firms (2009-2019). *Eur J Fam Bus.* 2020;10(2):69-81. DOI: 10.24310/ejfbefb.v10i2.10162
- Wang B, Pan SY, Ke RY, Wang K, Wei YM. An overview of climate change vulnerability: A bibliometric analysis based on Web of Science database. *Nat Hazards.* 2014;74(3):1649-66. DOI 10.1007/s11069-014-1260-y
- Zupic I, Čater T. Bibliometric methods in management and organization. *Organ Res Methods.* 2015 Jul;18(3): 429-72. DOI: 10.1177/1094428114562629
- Köseoğlu MA, Okumuş F, Putra ED, Yıldız M, Doğan IC. Conceptual structure of lodging-context studies: 1990-2016. *J Hosp Tour Res* 2019;43(4):573-94. DOI:10.1177/1096348018823912
- Uyar A, Kılıç M, Köseoğlu MA. Exploring the conceptual structure of the auditing discipline through co-word analysis: An international perspective. *Int J Audit.* 2020;24(1):53-72. DOI: 10.1111/ijau.12178
- van Eck NJ, Waltman L. Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics.* 2010 Aug;84(2):523-38. DOI: 10.1007/s11192-009-0146-3
- Demirbaş H, Sezer A, Ergun A. Afet Yönetiminde halk sağlığı hemşiresinin rol ve sorumlulukları. *Florence Nightingale J Nurs* 2013;21:122-8
- Oztekin SD, Larson EE, Altun Uğraş G, Yüksel S. Educational needs concerning disaster preparedness and response: a comparison of undergraduate nursing students from İstanbul, Turkey, and Miyazaki, Japan. *Jpn J Nurs Sci.* 2014 Apr;11(2):94-101. DOI: 10.1111/jjns.12008
- Taskiran G, Baykal U. Nurses' disaster preparedness and core competencies in Turkey: a descriptive correlational design. *Int Nurs Rev.* 2019 Jun;66(2):165-75. DOI: 10.1111/inr.12501
- Koca B, Arkan G. The effect of the disaster management training program among nursing students. *Public Health Nurs.* 2020 Sep;37(5):769-77. DOI: 10.1111/phn.12760
- Kose G, Unver V, Tastan S, Ayhan H, Demirtas A, Kok G, et al. Embedded participants in simulation-based disaster education: experiences of nursing students. *Clin Simul Nurs.* 2020;47:9-15. DOI:10.1016/j.ecns.2020.06.01
- Aslan R, Şahinöz S, Şahinöz T. Determination of START triage skill and knowledge levels of Prehospital Emergency Medical Staff: A cross sectional study. *Int Emerg Nurs.* 2021 May;56:101004. DOI: 10.1016/j.ienj.2021.101004
- Alan H, Eskiçi GT, Sen HT, Bacaksız FE. Nurses' disaster core competencies and resilience during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study from Turkey. *J Nurs Manag.* 2022 Apr;30(3):622-32. DOI: 10.1111/jonm.13552
- Kılıç Bayageldi N, Şimşek N. Development study of psychological first aid application self-efficacy scale. *Perspect Psychiatr Care.* 2022 Oct;58(4):1665-79. DOI: 10.1111/ppc.12975
- Demirtaş H, Altuntaş S. Nurses' competence levels in disaster nursing management in Turkey: A comparative cross-sectional study. *Int Nurs Rev.* 2023 Jan 31. DOI: 10.1111/inr.12829
- Durgut U, Yıldız T. Adaptation of the competencies for disaster nursing management questionnaire: Turkish version. *Disaster Med Public Health Prep.* 2022 Aug;16(4):1496-502. DOI: 10.1017/dmp.2021.160
- Sunal N, Özer DG. Kızılay ve Kızılhaç Hemşireliği. *Türkiye Klinikleri Surgical Nursing-Special Topics.* 2018;4(3):92-6.
- Olchin L, Krutz A. Nurses as first responders in a mass casualty: are you prepared? *J Trauma Nurs.* 2012 Apr-Jun;19(2):122-9. DOI: 10.1097/JTN.0b013e3182562984
- Ripoll Gallardo A, Djalali A, Foletti M, Ragazzoni L, Della Corte F, Lupescu O, et al. Core competencies in disaster management and humanitarian assistance: A systematic review. *disaster med public health prep.* 2015 Aug;9(4):430-9. DOI: 10.1017/dmp.2015.24
- Edwards TA. *The art of triage.* New York: Nova Science Publishers; 2013. 49 p

37. Kalanlar B, Kubilay G. An important concept of protecting public health in disaster situations: Disaster nursing. *Florence Nightingale J Nurs.* 2015;23(1): 57-65.
38. Jakeway CC, LaRosa G, Cary A, Schoenfisch S, Association of State and Territorial Directors of Nursing. The role of public health nurses in emergency preparedness and response: a position paper of the Association of State and Territorial Directors of Nursing. *Public Health Nurs.* 2008 Jul-Aug;25(4):353-61. DOI: 10.1111/j.1525-1446.2008.00716.x.
39. Hutton A, Veenema TG, Gebbie K. Review of the International Council of Nurses (ICN) Framework of Disaster Nursing Competencies. *Prehosp Disaster Med.* 2016 Dec;31(6):680-3. DOI: 10.1017/S1049023X1600100X
40. Pourvakhshoori N, Norouzi K, Ahmadi F, Hosseini M, Khankeh H. Nursing in disasters: A review of existing models. *Int Emerg Nurs.* 2017 Mar;31:58-63. DOI: 10.1016/j.ienj.2016.06.004
41. Fletcher KA, Reddin K, Tait D. The history of disaster nursing: from Nightingale to nursing in the 21st century. *J Res Nurs.* 2022 May;27(3):257-72. DOI: 10.1177/17449871211058854
42. Gerdin M, Clarke M, Allen C, Kayabu B, Summerskill W, Devane D, et al. Optimal evidence in difficult settings: improving health interventions and decision making in disasters. *PLoS Med.* 2014 Apr 22;11(4):e1001632. DOI: 10.1371/journal.pmed.1001632
43. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. World Disasters Report 2020 [homepage on the Internet]. c2020 [cited 2023 Feb 21]. Available from: <https://media.ifrc.org/ifrc/world-disaster-report-2020/>
44. Hugelius K. Disaster nursing research: A scoping review of the nature, content, and trends of studies published during 2011-2020. *Int Emerg Nurs.* 2021 Nov;59:101107. DOI: 10.1016/j.ienj.2021.101107
45. Centre for Research on the Epidemiology of Disaster. The International Disasters Database [homepage on the Internet]. c2020 [cited 2023 Feb 22]. Available from: https://www.emdat.be/emdat_db/
46. Alim S, Kawabata M, Nakazawa M. Evaluation of disaster preparedness training and disaster drill for nursing students. *Nurse Educ Today.* 2015 Jan;35(1):25-31. DOI: 10.1016/j.nedt.2014.04.016
47. griffith.edu [Internet]. Australia: Griffith University; 2023 [cited 2023 Mar 2]. Available from: <https://experts.griffith.edu.au/8443-jamie-ranse>
48. Ranse J. Research in the context of coronavirus disease 2019: Considerations for critical care environments. *Aust Crit Care.* 2020 Jul;33(4):309-10. DOI: 10.1016/j.aucc.2020.06.004
49. Sellers D, Crilly J, Ranse J. Disaster preparedness: A concept analysis and its application to the intensive care unit. *Aust Crit Care.* 2022 Mar;35(2):204-9. DOI: 10.1016/j.aucc.2021.04.005
50. Cocco A, Patel B, Jansen M, Ranse J. Expression of ethical principles in Australia's disaster plans. *Emerg Med Australas.* 2022 Dec;34(6):989-94. DOI: 10.1111/1742-6723.14035
51. Mohtady Ali H, Ranse J, Roiko A, Desha C. Healthcare workers' resilience toolkit for disaster management and climate change adaptation. *Int J Environ Res Public Health.* 2022 Sep 29;19(19):12440. DOI: 10.3390/ijerph191912440
52. Skinner R, Luther M, Hertelendy AJ, Khorram-Manesh A, Sørensen J, Goniewicz K, et al. A literature review on the impact of wildfires on emergency departments: enhancing disaster preparedness. *Prehosp Disaster Med.* 2022 Oct;37(5):657-64. DOI: 10.1017/S1049023X22001054
53. Leifeld P, Ingold K. Co-authorship networks in Swiss political research. *Swiss Political Sci Rev.* 2016;22(2):264-87. DOI: 10.1111/spsr.12193
54. Najafi Ghezeljeh T, Mohammad Aliha J, Haghani H, Javadi N. Effect of education using the virtual social network on the knowledge and attitude of emergency nurses of disaster preparedness: A quasi-experiment study. *Nurse Educ Today.* 2019 Feb;73:88-93. DOI: 10.1016/j.nedt.2018.12.001.
55. Bektaş Akpınar N, Ceran M. Afetlerle ilgili güncel yaklaşımlar ve afet hemşiresinin rol ve sorumlulukları. *Journal of Paramedic and Emergency HealthServices [Internet].* 2020 Jun [cited 2023 Feb 19];1(1):28-40. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1114494>
56. Varol A. Afet yönetimi, afet eğitimi ve afet farkındalığı: Amerika örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 2019;29(1):193-204. DOI: 10.18069/firatsbed.538678
57. Federal Emergency Management Agency. How to Assemble a Disaster Preparedness Kit [homepage on the Internet]. c2016 [cited 2023 Mar 1]. Available from: http://www.fema.gov/medialibrary/media_records/727
58. Hammad K, Arbon P, Gebbie K. Emergency nurses and disaster response: An exploration of South Australian emergency nurses' knowledge and perceptions of their roles in disaster response. *Australas Emerg Nurs J.* 2011 May;14(2):87-94. DOI: 10.1016/j.aenj.2010.10.002
59. Rokkas P, Cornell V, Steenkamp M. Disaster preparedness and response: challenges for Australian public health nurses - a literature review. *Nurs Health Sci.* 2014 Mar;16(1):60-6. DOI: 10.1111/nhs.12134
60. Zorlu ME, Çakır E. Kitap incelemesi: Afet affetmez. *Akademik Düşünce Dergisi [Internet].* 2021 [cited 2023 Feb 19];(3):77-83. Available from: <https://dergipark.org.tr/pub/akademikdusunce/issue/62550/912773>
61. Alfred D, Chilton J, Connor D, Deal B, Fountain R, Hensarling J, et al. Preparing for disasters: education and management strategies explored. *Nurse Educ Pract.* 2015 Jan;15(1):82-9. DOI: 10.1016/j.nepr.2014.08.001
62. wiley.com [Internet]. New York: Public Health Nursing; 2023 [cited 2023 Feb 27]. Available from: <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/15251446>
63. Flaubert JL, Le Menestrel S, Williams DR, Wakefield MK. The Future of Nursing 2020-2030: Charting a Path to Achieve Health Equity [Internet]. Washington (DC): National Academies Press (US); 2021 May [cited 2023 Mar 2]. 23 p. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK573904/>
64. Veenema TG. Disaster nursing and emergency preparedness for chemical, biological, and radiological terrorism and other hazards. New York: Springer Publishing Company; 2019. 120 p.